

‘નિયમસાર’ ગાથા ૪૭. થોડું ચાલ્યું છે. કાય શબ્દ. ફરીને થોડું લઈએ.

‘જે કોઈ અતિ-આસન્ન-ભવ્ય જીવો થયા,..’ ઓહો...! મોક્ષને પામવાને લાયક ‘અતિ-આસન્ન-ભવ્ય જીવો થયા, તેઓ પૂર્વે સંસારાવસ્થામાં સંસારકલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળા થયા થકા...’ સંસારના કોઈપણ વિકલ્પથી થાક લાગ્યો હોય, દુઃખ લાગ્યું હોય, તો એનાથી થાકેલા પરમાગમના અભ્યાસ દ્વારા... આહાહા...! ગુરુના પ્રસાદથી.. ‘પરમગુરુના પ્રસાદથી..’ એટલું સત્. એ તો નિમિત્ત છે. કથનશૈલી તો બીજી કેવી આવે? બાકી કાંઈ નિમિત્તથી પરમાં થતું નથી. કમબદ્ધ થાય છે એ ત્રણકાળમાં ફરતું નથી. કમબદ્ધ રાખીને બધી વાત છે. દરેક દ્રવ્યની પર્યાય કમસર, કમબદ્ધ જે સમયે જે થવાની છે તે સમયે તે થાય છે. એમાં આ કહે છે, કે ‘પરમગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા...’ પોતાની પર્યાય તે વખતે પ્રાપ્ત થવાની હતી, એમાં ગુરુનું નિમિત્ત થયું. પરમાગમનો અભ્યાસ એ પણ નિમિત્ત થયો.

‘સિદ્ધક્ષેત્રને પામીને અવ્યાબાધ (બાધા રહિત) સકળ-વિમળ (સર્વથા નિર્મળ) કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન-કેવળસુખ-કેવળવીર્યયુક્ત સિદ્ધાત્માઓ થઈ ગયા-કે જે સિદ્ધાત્માઓ કાર્યસમયસારરૂપ છે,...’ આહાહા..! કાર્ય પ્રગટ થયું. સિદ્ધની પર્યાય પૂર્ણ પ્રગટ થવા લાયક હતી તેટલી પ્રગટી. એ સવારે આવ્યું હતું, કે આત્મા મહા ગુણનો દરિયો છે, ગુણનો ભંડાર છે, અનાદિઅનંત સત્તાનો ધરનાર છે. પણ સિદ્ધની પર્યાયથી અધિક પર્યાય હવે નહિ થાય. છેલ્લામાં છેલ્લી સિદ્ધપર્યાય થાય છે. અંદર આત્માનું ગમે તેટલું સામર્થ્ય હોય... આહાહા..! એમાં અનંત-અનંત સામર્થ્ય છે, છતાં એની પર્યાયમાં સિદ્ધપર્યાય સુધીની મર્યાદા રહે છે. સિદ્ધપર્યાયથી આગળ જતી નથી. આહાહા..! એવી મર્યાદા છે. દ્રવ્યની મર્યાદા જ એટલી છે. એમાં જેટલા ગુણ છે એટલા ગુણ પર્યાયમાં પૂર્ણ સિદ્ધ સ્વભાવમાં થાય છે. પછી પર્યાયમાં વધારો થાય છે (એમ નથી બનતું). સિદ્ધ ભગવાન કરોડ-અબજ વર્ષ, ઘણાં કાળ રહ્યા તો ગુણ પર્યાયમાં વધે છે એમ નથી. આહાહા..! વસ્તુનો સ્વભાવ જ આવો છે.

એ ‘કાર્યશુદ્ધ છે.’ ભગવાન કાર્યશુદ્ધ છે. ‘કાર્ય અપેક્ષાએ શુદ્ધ’ છે. ‘જેવા તે સિદ્ધાત્માઓ છે તેવા જ શુદ્ધનિશ્ચયનયથી ભવવાળા (સંસારી) જીવો છે.’ આહાહા..! પર્યાયનું લક્ષ છોડી દે. પૂર્ણાનંદનો નાથ આનંદકંદ, એની દષ્ટિથી સંસારી જીવ પણ સિદ્ધ સમાન છે. આહાહા..! સિદ્ધ અને સંસારી પ્રાણીને નિશ્ચયનયની શક્તિના સામર્થ્યને કારણે ફેર નથી. આહાહા..! એવી પ્રતીતિ થાય, તો તો સ્વસન્મુખ થઈ જાય. આહાહા..! કે સિદ્ધની પર્યાય જેવી છે સંસારી પર્યાય એવી જ છે. ‘સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.’ આહાહા..! ભાષા કામ કરે નહિ. ગમે તેટલી વિદ્વતા હોય પણ એમાં કામ કરે નહિ. અંતરમાં પર્યાયમાં દ્રવ્યસ્વભાવ તરફ ઢળે તો એ સંસારી પર્યાય પણ સિદ્ધસમાન જ છે. આહાહા..! પર્યાય.. પર્યાય, હોં! આમ તો શક્તિરૂપે લેવું છે. પ્રગટ ક્યાં છે?

‘જે કારણે તે સંસારી જીવો સિદ્ધાત્માઓ જેવા છે, તે કારણે તે સંસારી જીવો જન્મજરામરણથી રહિત અને સમ્યક્ત્વાદિ આઠ ગુણોની...’ ગુણો શબ્દે પર્યાય છે. સમકિત આદિ એ પર્યાય છે. એની ‘પુષ્ટિથી તુષ્ટ છે...’ આહાહા..! સંસારી જીવ પણ સિદ્ધના આઠ ગુણ છે, એવા ગુણથી પુષ્ટ છે, પુષ્ટ છે. આહાહા..! એનો સ્વભાવ એવો જ છે. ભલે પ્રગટપણે ન દેખાય પણ વસ્તુ તરીકે સિદ્ધ સમાન, શક્તિ અને સ્વભાવ આખો છે. જેમ સિદ્ધના આઠ ગુણ વ્યવહારથી છે, નિશ્ચયથી અનંતગુણ છે, એમ આત્મામાં અનંતગુણ શક્તિરૂપે છે, એને વ્યક્તિરૂપે કરવાની તાકાત છે, એ કારણે સિદ્ધ સમાન સંસારી છે. આહાહા..!

અમે શું કરીએ? અમે પંચમઆરામાં જન્મ્યા છીએ. અને ગરીબ ઘરે આવ્યા. આજીવિકામાં રોકાઈએ કે ધર્મ કરીએ? એ વાતનો અહીંયા અવકાશ નથી. એ વાતનો અહીંયા અવકાશ નથી, પ્રભુ! કોઈપણ સમયે, જ્યાં જુએ તે ક્ષેત્રે અને કાળે, તું સિદ્ધ સમાન પ્રભુ જ છો.

એ વાત કેમ બેસે? જેને અનંતી પર્યાય પ્રગટી, એવો જ તું છો. અત્યારે સંસારમાં એવો જ છો. આહાહા...! વિશ્વાસ, પ્રતીત, ભરોસો... ઓહોહો...! એ જે કામ કરે છે, એ પહેલું અપૂર્વ કામ છે. આહાહા...! પૂર્ણાનંદનો નાથ સિદ્ધ સમાન અત્યારે છે. આહાહા...! કહ્યું કે નહિ?

‘આઠ ગુણોની પુષ્ટિથી તુષ્ટ છે (સમ્યક્ત્વ, અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત વીર્ય, સૂક્ષ્મત્વ, અવગાહન, અગુરુલઘુ અને અવ્યાબાધ એ આઠ ગુણોની સમૃદ્ધિથી આનંદમય છે.)’ એમ આ જીવ આનંદમય છે. આહાહા...! આ તો કહે છે, ક્યાં સંસારી અને ક્યાં સિદ્ધ!

મુમુક્ષુ :- પર્યાયે ફેર છે.

ઉત્તર :- એ તો પર્યાય અવસ્થામાં (ફેર છે). પર્યાય તો એક સમયની છે. એક સમયની પર્યાયમાં શું છે? પૂર્ણાનંદનો નાથ, અતીન્દ્રિય આનંદથી ભરેલો પ્રભુ! એના સ્વાદ આગળ દુનિયાની કોઈ ચીજનો સ્વાદ, મહિમા લઈ જાય એમ નથી. આહાહા...! એના સ્વાદની આગળ દુનિયાની કોઈ પણ ચીજ વિસ્મયપણે, અધિકપણે, મહિમાપણે લઈ જાય એવી વાત નથી. આહાહા...!

મુનિને આ ખબર નહિ હોય? કે આમ કહીએ છીએ અને આ બધા જીવો તો સંસારી છે. બાપુ! એ સંસારી અને સિદ્ધ, એ તો પર્યાયની અપેક્ષાએ વાત છે. દ્રવ્ય અપેક્ષાએ તો અંદર શુદ્ધ ચિદાનંદ છે. આગળ કળશમાં કહેશે. આહાહા...!

શ્લોક-૭૧

(અનુષ્ટુભ)

પ્રાગેવ શુદ્ધતા યેષાં સુધિયાં કુધિયામપિ ।

નયેન કેનચિત્તેષાં મિદાં કામપિ વેદમ્યહમ્ ॥૭૧॥

[હવે ૪૭મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]

[શ્લોકાર્થ :-] જે સુબુદ્ધિઓને તેમ જ કુબુદ્ધિઓને પ્રથમથી જ શુદ્ધતા છે, તેમનામાં કાંઈ પણ ભેદ હું ક્યા નયથી જાણું? (તેમનામાં ખરેખર કાંઈ પણ ભેદ અર્થાત્ તક્ષવત નથી.) ૭૧.

શ્લોક-૭૧ ઉપર પ્રવચન

‘[હવે ૪૭મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]’

પ્રાગેવ શુદ્ધતા યેષાં સુધિયાં કુધિયામપિ।

નયેન કેનચિત્તેષાં મિદાં કામપિ વેદમ્યહમ્।।૭૧।।

શ્લોકાર્થ :- ‘જે સુબુદ્ધિઓને તેમજ કુબુદ્ધિઓને પ્રથમથી જ શુદ્ધતા છે,...’ આહાહા...! કુબુદ્ધિને, મિથ્યાદષ્ટિને અને સમ્યગ્દષ્ટિને... આહાહા...! પ્રથમથી જ ભગવાન શુદ્ધ જ છે. મિથ્યાદષ્ટિ તો એક સમયની પર્યાય ઉપર છે. વસ્તુ તો સિદ્ધ સમાન આખી પરમાત્મ દશા છે. આ વાત બેસવી... આહાહા...! ‘જે સુબુદ્ધિઓને તેમ જ કુબુદ્ધિઓને પ્રથમથી જ...’ એ કુબુદ્ધિઓને પહેલેથી જ, મિથ્યાદષ્ટિને પહેલેથી જ. આહાહા...! સંસાર અભાવ કરે પછી સિદ્ધ થશે, એ વાત અહીં નથી. અહીં તો ‘કુબુદ્ધિઓને પ્રથમથી જ...’ આહાહા...! ભગવાનસ્વરૂપ સિદ્ધસમાન અંદર પહેલેથી જ છે.

‘તેમનામાં કાંઈ પણ ભેદ હું કયા નયથી જાણું?’ આહાહા...! એમ કરીને જરી વ્યવહારનયની તુચ્છતા બતાવી છે. વ્યવહારનયની તો કાંઈ ગણતરી જ નથી. હું કઈ નયે કહું? એમ કહે છે. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! તારામાં અને સિદ્ધમાં કઈ નયથી ભેદ કરું? અરે...! કઈ નયથી તો વ્યવહારનયથી તો કહો. વ્યવહારનય કોઈ ગણતરીમાં નથી. આહાહા...! વ્યવહાર વ્યવહાર કરે છે, પણ અહીં તો આચાર્ય કહે છે, ‘જે સુબુદ્ધિઓને તેમ જ કુબુદ્ધિઓને પ્રથમથી જ શુદ્ધતા છે, તેમનામાં કાંઈ પણ ભેદ હું કયા નયથી જાણું?’ એમાં કયા નયથી ભેદ જાણું? કે આ સંસારી અને આ સિદ્ધ. આહાહા...! ગજબ વાત છે.

મુનિઓની વાણી, સંતોની, દિગંબર સંતોની વાણી, જગત એની પાસે બધા પાણી ભરે. એવી વાણીની ગંભીરતા છે. કેટલી ગંભીર વાત કરી છે. હું કયા નયથી ફેર કરું? કહે છે. આહાહા...! વ્યવહારનયની તો જાણે ગણતરી જ નથી, એમ કહ્યું. આહાહા...! પ્રભુ! તું પરમાત્મા છો ને! સિદ્ધ અને પરમાત્મામાં કયા નયથી હું ફેર કહું? આહાહા...! વ્યવહારનયથી કહેવું એને તે ઉડાવી દીધું, મશ્કરી કરી. આહાહા...! એ અંદર આવે છે. વ્યવહારનયની મશ્કરી કરી છે. ‘નિયમસાર’માં પાછળ આવે છે. હાસ્ય કર્યો છે હાસ્ય, અરે...! પ્રભુ! પણ તું પૂર્ણાનંદનો નાથ છો ને, નાથ! તારી સત્તા પૂર્ણ અનાદિથી છે. એમાં કાંઈ ફેરફાર થયો જ નથી. તારી નજર નથી જતી. નજર કર તો તું અને સિદ્ધ બન્ને એક જ છો. આહાહા...! નજરના પુરુષાર્થમાં આખો ભગવાન દેખાય છે. અહીં તો મુનિરાજ કહે છે, ‘કયા નયથી જાણું? (તેમનામાં ખરેખર કાંઈ પણ ભેદ...)’ આહાહા...! ગજબ વાત છે, પ્રભુ! ભાષા ભલે થોડી (હોય).

મુમુક્ષુ :- કર્મ સાપેક્ષ...

ઉત્તર :- કર્મ સાપેક્ષ અહીં નહિ. શેઠાઈ આગળ રાંકાઈ નહિ. એ શેઠ હતા. આહાહા...! શેઠ એટલે શ્રેષ્ઠ. આહાહા...! એક નયથી ચ્યુત છે એમ આવ્યું છે. એ શુદ્ધનયને જ ગણવામાં આવી છે. વ્યવહારનયની તો મશ્કરી કરીને ઉડાવી દીધી છે. આહાહા...! જેને વ્યવહાર ગળે વળગ્યો છે, એને આ ચૈતન્યની સિદ્ધ સમાનની વાત બેસવી કઠણ પડે, પ્રભુ! અહીં એટલા શબ્દમાં તો ઘણું ભર્યું છે. આહાહા...! શું કીધું?

‘જે સુબુદ્ધિઓને...’ સમ્યગ્દષ્ટિને ‘કુબુદ્ધિઓને...’ મિથ્યાદષ્ટિને ‘પ્રથમથી જ શુદ્ધતા છે,...’ આહાહા...! એ તો ઠીક. પણ એ બેમાં ‘કાંઈ પણ ભેદ...’ કાંઈ પણ ભેદ... આહાહા...! ‘કયા નયથી જાણું?’ એમ કહે છે અહીં તો. કથન તો ઠીક, કથન.... આહાહા...! ગંભીર છે, ભગવાન! આટલા શબ્દોમાં ગંભીરતા છે. આહાહા...! કયાં પ્રભુ સિદ્ધ અને પ્રભુ તું આત્મા. જે ચીજ આત્મામાં નથી એની અહીંયા ગણતરી ગણી જ નથી. અને કયા નયથી હું જુદો માનું? આહાહા...! વ્યવહારનયથી જુદો માનું એય ઉડાવી દીધું. આહાહા...! એને પણ ગણતરીમાં નથી લીધી. નહિતર એમ કહે, કે ભાઈ! એક નયથી આમ છે, બીજી નયથી ફેર છે. અહીં તો કહે છે, સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિમાં પ્રથમથી જ સિદ્ધ સમાન ભગવાન અંદર છે. ‘કાંઈ પણ ભેદ હું કયા નયથી જાણું?’ આહાહા...! ગજબ વાત છે. આટલા શબ્દોમાં કેટલું ભર્યું છે! ગંભીરતા.. આહાહા...!

કહે છે, કે ચાહે તો સંસારી નિગોદના જીવ હો.. આહાહા...! ચાહે તો સિદ્ધ હો.. બેમાં ‘કાંઈ પણ ભેદ હું કયા નયથી જાણું?’ આહાહા...! વ્યવહારનય તો જાણે કાંઈ છે જ નહિ. એમ કહે છે. વ્યવહાર તો કાંઈ છે જ નહિ, એની તો ગણતરી જ નથી. વ્યવહારને અભૂતાર્થ કહીને ગૌણ કરીને ઉડાવી દીધો. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ જ્યાં દષ્ટિમાં આવ્યો, હવે કહે છે, મારામાં અને બીજા આત્મામાં.. ખ્યાલમાં આવ્યા પછીની વાત છે, હોં! મિથ્યાત્વના કાળમાં આ કઈ નયથી કહું એ નથી. આહાહા...! પોતાનું સ્વરૂપ.. અહીં તો આ દયા પાળો, વ્રત કરો, ભક્તિ કરો, તપ કરો એવી પ્રરૂપણા, અને વાણિયાને ધંધા આડે નવરાશ ન મળે. આખો દિ’ પાપ. કલાક સાંભળે, માથે જે કહે જયનારાયણ. થઈ રહ્યું. શું કહે છે? શું ફેર છે? આહાહા...! આટલા શબ્દોમાં.. ‘ન્યાલચંદભાઈ’! આહાહા...! ગજબ વાત છે. શું કહીએ? જેવું અંતરમાં ભાસે છે એટલી ભાષા આવતી નથી. આહાહા...!

કુબુદ્ધિ અને સુબુદ્ધિમાં પહેલેથી જ ભગવાન શુદ્ધ બિરાજે છે. ‘તેમનામાં કાંઈ પણ...’ આહાહા...! ‘તેમનામાં કાંઈ પણ...’ કાંઈ પણ... આહાહા...! ‘ભેદ હું કયા નયથી જાણું?’ આહાહા...! ગજબ કર્યો છે. પોતાના આનંદના વિકાસ આગળ, બધા જીવ આનંદમય છે એમ દેખાય છે. પોતાના આનંદ અને જ્ઞાનમય પ્રભુ આગળ સર્વ આત્મા ભગવાનસ્વરૂપ

ભાસે છે. હું કયા નયથી ફેર માનું? એમ કહે છે. આહાહા...! 'તારાયંદજી'! ક્યાં ગયા અમારા બીજા 'તારાયંદજી'? આવ્યા છે ને? આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ભગવાનની ગંભીરતા ઘણી છે.

મુમુક્ષુ :- આવા ભાવ ખોલવાનું તમારામાં સામર્થ્ય છે.

ઉત્તર :- બધામાં સામર્થ્ય છે, નાથ! પ્રભુ! તું ભગવાન છો ને, નાથ! તને અલ્પ કહીને બોલાવવો એ કલંક છે. આહાહા...! અહીં તો એ કહ્યું ને, હું કયા નયે અલ્પ માનું? આહાહા...! પ્રભુ! અહીં તો પૂર્ણાનંદનો નાથ, એક સમયમાં જેવી સત્તા છે, જેવી સિદ્ધની સત્તા એવી તારી સત્તા છે, એવું જ્યાં ભાન થયું (તો) 'ભેદ હું કયા નયથી જાણું?' આહાહા...! પ્રભુ! વ્યવહારનયથી જાણું એટલું તો થોડું રાખો. પંડિતજી! બધા નય ઉડાવી દીધા. વ્યવહારનય તો રાખો. એ વ્યવહારનય તો આવી ગયો. કેમ કે કુબુદ્ધિ અને સુબુદ્ધિ એટલો ભેદ તો પાડી દીધો. આહાહા...!

હવે બન્ને આત્મા જે છે, બન્નેને ભગવાનઆત્મા છે, એ હું કયા નયથી ભેદ (જાણું)? આહાહા...! ગજબ વાત છે. દિગંબર સંતોના શબ્દો કોઈ ગજબ કરે છે. આહાહા...! એ બે-ચાર શબ્દો હોય, પણ છેક અંદર ઉતારી દે છે. આહાહા...! પ્રભુ! તને ક્યાંય ગોઠતું નથી. અહીં અંદર ગોઠે એ ચીજ તો તારી પાસે પડી છે ને પ્રભુ! અને જેને નથી રુચતી, તો પણ હું અંતરની શુદ્ધતાનો કયા નયે ભેદ જાણું? આહાહા...! ગજબ છે ને? આહાહા...! આવી વાત સાંભળવી મુશ્કેલ પડી હોય. આહાહા...! વ્યવહાર છે.. વ્યવહાર છે. આસ્રવ અધિકારમાં છે. નયથી ચ્યુત. એમ નથી કહ્યું કે નિશ્ચયનયથી ચ્યુત. કેમ કે નય જ એ કહેવામાં આવી છે. મૂળ ગાથામાં છે. નયથી ચ્યુત થાય છે તો ત્યાં એમ ન કહ્યું કે વ્યવહારનયથી ચ્યુત થાય છે. આહાહા...! ચ્યુત થાય છે એ વાત જ નથી. આહાહા...!

અંતરનો નાથ અપ્રતિહત ભાવે પડ્યો છે. અનાદિ સત્તાના સામર્થ્યથી બિરાજમાન, પોતાના ચૈતન્યધામમાં ભગવાન બિરાજે છે. કુબુદ્ધિ અને સુબુદ્ધિ, હું કયા નયથી ભેદ કહું? કહું એમ કહ્યું નથી, કહું એમ નથી કહ્યું. કયા નયથી જાણું? આહાહા...! ગજબ વાત છે, પ્રભુ! અંતર ચૈતન્ય ભગવાન પૂર્ણ આનંદ, પૂર્ણ શાંતિ... આહાહા...! ત્રિકાળ ક્યારેય એને ડખલ નથી. સાતમી નરકમાં અનંતવાર રહ્યો, નિગોદમાં અનંતવાર રહ્યો, પણ એ ચીજમાં કાંઈ ફેરફાર થતો નથી. કયા નયથી હું ભેદ કહું? આહાહા...!

નિગોદના જીવ અને સિદ્ધ જીવ... આહાહા...! હું 'કાંઈ પણ ભેદ...' કાંઈ પણ ભેદ, કાંઈ પણ બેમાં ફેર. આહાહા...! ગજબ વાત છે. ઉડી ગઈ, વાત જ ઉડાડી દીધી. એકલો મોક્ષ આત્મા જ છે. બસ. આત્મા... આત્મા... આત્મા... આત્મા... આત્મા... ભગવાન બધા આત્મા. આહાહા...! કહો, શેઠ! આવી વાત કરી. આહાહા...! એની ગંભીરતા આગળ કહી શકાતું નથી. શું કહેવા માગે છે એ ભાવ ખ્યાલમાં આવે છે. આહાહા...! પણ વ્યવહારનયને

તો ઉડાડી દીધો. જાણે કાંઈ છે જ નહિ. આહાહા...! અને આ આખો દિ' વ્યવહારનય-વ્યવહારનય. આમ કરો... આમ કરો... આમ કરો... પ્રભુ! પણ જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન, એ જાણવાનું કાર્ય કરે કે કરવાનું કામ કરે? આહાહા...! કર્તાપિણું ભગવાનને સોંપવું એ ચક્રવર્તીને... આહાહા...! વાસીદુ કાઢવાનું બતાવવા જેવું છે. વાસીદાને શું કહે છે? ક્યરો? આહાહા...!

પ્રભુ! તારી મહિમાનો પાર નથી. આ શબ્દમાં તો તને સાક્ષાત ઊભો રાખ્યો છે. આહાહા...! કઈ નયથી તને હું ડીણો કહું? કહે છે. '...!' આહાહા...! પ્રભુ! કઈ નયથી કંઈ પણ.. ભાષા તો વાંચી. આહાહા...! 'તેમનામાં કાંઈ પણ...' કાંઈપણ... આહાહા...! 'ક્યા નયથી જાણું?' આહાહા...! પ્રભુ! વ્યવહારનય ક્યાં ગઈ? નાથ! આહાહા...! વ્યવહારથી ફેર છે એ ક્યાં ગયું? ગયુ એના ઘરમાં. અંતર ઘરમાં કાંઈ ફેર નથી. આહાહા...! આવી વાત છે, પ્રભુ! કેટલાક શ્લોકો તો એટલા ગંભીર છે કે ગંભીરતા ભાસે એ ભાષામાં આવતું નથી. ભાષા આવી શક્તી નથી. આ શબ્દમાં એટલી ગંભીરતા ભરી છે, એકલો શુદ્ધ... શુદ્ધ.. શુદ્ધ.. આખી દુનિયા નિગોદમાંથી કદી નહિ નીકળે, એવા જીવને પણ હું ક્યા નયે ભેદ જાણું? આહાહા...!

અંતરની મહિમાની વાત છે, પ્રભુ! આહાહા...! એ શક્તિવાન છે પણ જાણે પ્રગટ જ છે એમ કહે છે. શક્તિવાન છે. આહાહા...! જેને પ્રગટ દષ્ટિમાં આવ્યો, એને શક્તિવાન પ્રગટ છે. એમ ભગવાન કુબુદ્ધિને પણ પ્રગટ છે. ક્યા નયથી એને ડીણો, નબળો, સિદ્ધમાં ફેરવાળો ક્યા નયથી જાણું? આહાહા...! ગજબ વાત છે. 'તારાચંદ્રજી' ગજબ વાત છે. આહાહા...! સાધારણ વાત નથી, પ્રભુ! આ કાંઈ કથા નથી. આહાહા...! આ તો ત્રણલોકના નાથ વીતરાગદેવ, એના પેટમાંથી નીકળેલી વાણી છે. આહાહા...! દિવ્યધ્વનિ, દિવ્યધ્વનિ એમ કહે છે... આહાહા...! પ્રભુ! તારામાં અશુદ્ધતા, કુબુદ્ધિમાં ફેર ક્યા નયથી જાણું? આહાહા...! મુનિરાજ કહે છે, એ ભગવાન કહે છે. ભગવાનથી વધારે બિલકુલ નથી કહેતા. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? મુનિરાજ કહે છે માટે કેવળીમાં અને એમાં ફેરફાર (હશે એમ નથી). ત્રણલોકનો નાથ, એની દિવ્યધ્વનિમાં એમ આવ્યું હતું, કે શુદ્ધ અને અશુદ્ધ જે પર્યાય છે, એવો જે જીવ છે, બેમાં કાંઈપણ ભેદ ક્યા પ્રકારે? કઈ રીતે બચાવ કરીને હું નય જાણું? આહાહા...! ગજબ છે.

'(તેમનામાં ખરેખર કાંઈ પણ ભેદ અર્થાત્ તજ્ઞવત નથી.)' અંતરમાં કાંઈ ભેદ નથી. આહાહા...! આ દષ્ટિ જેને બેસી ગઈ, તેને સિદ્ધ અલ્પ કાળમાં પરમાત્મા થવાની તૈયારી થઈ ગઈ. ભવનો અંત, સત્તા અનાદિ, ભવનો અનાદિ સાંત અંત અને મોક્ષનો સાદિ અનંત.. તે પણ તેમ કહ્યું... ગજબ વાત છે સંતોની. તે પૂર્ણ પર્યાય સિદ્ધ થઈ. દ્રવ્ય તો અલૌકિક અંતર મહા ચમત્કારિક અનંતગુણથી ભર્યું છે ને? તો સિદ્ધની પર્યાયથી વિશેષ શુદ્ધતા પ્રગટ થશે કે નહિ? ત્યાં બસ કર. આહાહા...! પર્યાય માટે ત્યાં બસ કર. આહાહા...! દ્રવ્ય માટે

કાંઈ કહેવું નથી, પર્યાય માટે ત્યાં બસ કર, પ્રભુ! પૂર્ણ સિદ્ધ થયો, પછી પણ નિર્મળતાનો વધારો થશે, એ વાત રહેવા દે, પ્રભુ! પર્યાયમાં એ વાત બસ થઈ ગઈ. આહાહા..!

પણ દ્રવ્યની જે અમે વાત કરીએ છીએ, પ્રભુ! આહાહા..! એટલું સામર્થ્ય અને એટલી શક્તિ, તો સિદ્ધપદથી પણ શુદ્ધિ વધી જાય, એમ છે કે નહિ? પ્રભુ! એમ નથી. આહાહા..! એ પર્યાય છે. પર્યાય પૂર્ણ થઈ ગઈ પછી ખલાસ થયું. આહાહા..! અહીં તો વસ્તુમાં કાંઈપણ ફેર નથી ગણતા, તો પર્યાયમાં પણ ફેર નથી ગણતા. આહાહા..! વ્યવહારનય તો જાણે કાંઈ છે જ નહિ. કથનમાત્ર (છે). એ તો આવે છે ને? ભાઈ! 'કળશટીકા'માં. કથનમાત્ર. વ્યવહારનય એ કથનમાત્ર છે એમ 'કળશટીકા'માં આવે છે. આહાહા..! હવે એ વ્યવહારનય થઈ ગઈ મોઢા આગળ. અહીં કહે છે કે એ વ્યવહારનય છે કે નહિ એ અમે જાણતા નથી. આહાહા..!

પ્રભુ! તું આનંદ છો ને. તારામાં અનંત ભગવત્ સ્વરૂપ પડ્યું છે ને. તું સાક્ષાત્ ભગવાન છો. સાક્ષાત્ સિદ્ધ થયા અને તું સાક્ષાત્ છે એમાં ક્યા ભેદ પાડું? કાંઈપણ ભેદ ક્યા નયે કહું? આહાહા..! ગજબ વાત. સાક્ષાત્ સિદ્ધ પરમાત્મા થયા અને તારો આત્મા, (બે વચ્ચે) હું ક્યા નયથી, ક્યા ભેદથી, કાંઈપણ ભેદ... કાંઈપણ ભેદ (કઈ નયથી જાણું?) ગજબ વાત! આહાહા..! દિગંબર સંતો કેવળીઓના કેડાયતો છે. એ અલ્પકાળમાં કેવળ લેવાના છે. એકાદ ભવ (કરશે). પંચમઆરો છે માટે કેવળજ્ઞાન ન થયું, બાકી તો સ્વર્ગમાં જઈ મનુષ્ય થઈ કેવળ લેવાના છે. આહાહા..! એટલી ગંભીરતા અંદર ભાસી છે કે એ ગંભીરતામાં શબ્દો કહી શકાતા નથી. આહાહા..!

પ્રભુ! તું એટલો મોટો છો, તારી મોટપમાં હીણપની ભાષા તો નહિ પણ હીણપ કઈ રીતે જાણું? એમ કહે છે. આહાહા..! બધા ભગવાન (છે). તારામાં, સિદ્ધમાં છે, પ્રભુ! 'કાંઈ પણ ભેદ...' ગજબ ગજબ શબ્દ! આહાહા..! એ બેમાં 'કાંઈ પણ ભેદ...' કાંઈપણ ભેદ, કાંઈપણ જુદાઈ, કાંઈપણ ભિન્નતા 'ક્યા નયથી જાણું?' 'હું ક્યા નયથી જાણું?' આહાહા..! ગજબ કર્યો છે, પ્રભુ! વ્યવહાર(ના) પક્ષવાળાને આકરું લાગે. આહાહા..! આવી વાત! એટલા શબ્દમાં... પંડિતજી! એટલામાં ઘણું ભર્યું છે.. ઘણું ભર્યું છે. આહાહા..! એકલો પરમાત્મા તરવરે. ભગવાન... ભગવાન... ભગવાન... ભગવાન દષ્ટિમાં ધ્રુવ તરવરે (છે). એ કહે છે, કે જગતના પ્રાણીને હું ક્યા નયે હીણો કહું? ક્યા નયે સંસારી કહું? આહાહા..! ગજબ વાત છે, પ્રભુ! ભાષા થોડી અને ભાવનો પાર ન મળે. આહાહા..! એ ભાષાની ગંભીરતા... આહાહા..! એટલામાં અડધો કલાક લીધો. ૪૦ મિનિટ થઈ. આહાહા..!

અરે..! એક સેકન્ડની અંદર.. એક સેકન્ડ પણ નહિ, એક સમયમાં ફેર પડે છે, તો એ ફેર પડે છે એ ફેર હું કઈ રીતે માનું? આહાહા..! એક સમયમાં સમયાંતર થઈ જાય છે. આહાહા..! 'શ્રીમદે' લખ્યું છે, કે સમકિત સમયાંતરમાં થઈ જાય છે. એક સમયના

અંતરમાં, પહેલે સમયે મિથ્યાત્વ, બીજા સમયે સમકિત... આહાહા..! અરે..! અનંતકાળથી મિથ્યાત્વનું સેવન (કર્ચું છે ને!) પ્રભુ! એક સમયમાં... પણ પ્રભુ! એમાં મિથ્યાત્વ હતું જ ક્યાં? અંદરમાં મિથ્યાત્વ હતું જ ક્યાં? જે અંદરમાં હતું એ નીકળ્યું. અંદર જે માલ ભર્યો હતો એ નીકળ્યો. એમ બધા ભગવાન માલથી ભર્યા છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે. 'ડાલચંદ્રજી'! આ બધા શેઠિયાઓને આ બધી વાત સમજવાની છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે.

પછી એમ કરીને કેટલાક 'સોનગઢ'ને ઉડાડી દે. લ્યો. આ બધું છે. ભાઈ! છે ખરું, બાપુ! વ્યવહારનયનો વિષય છે. પણ એની કાંઈ ગણતરી નથી. અંતર નિશ્ચયની આગળ એની ગણતરી શું? આહાહા..! કળશટીકાકારે તો એમ કહ્યું, કે વ્યવહારનય તો કથનમાત્ર છે. એવો પાઠ છે. છે અહીં? અહીં છે કે નહિ? 'કળશટીકા' આ રહી. આ ને? પાંચમાં કળશમાં છે ને? 'જેટલું કથન...' વ્યવહારનયનો અર્થ કર્યો. 'જેટલું કથન...' આહાહા..! આ તો કથન. વસ્તુમાં કોઈ ફેર નથી, પ્રભુ! બહારના આ શરીર, એની ચેષ્ટાઓ, એની ઉંમર, એના રંગ-રૂપ ન દેખ. આહાહા..! અને તારામાં હીણપ છે એ ન દેખ. અમે કહીએ છીએ કે કઈ નયે તને હીણો કહું? આહાહા..! ગજબ વાત છે. કઈ નયે તને હીણો કહું? શરીરવાળો તો નથી, રંગવાળો તો નથી, પરદ્રવ્યને તો તું કદી સ્પર્શતો નથી. પણ કયા નયે તારી હીણી દશા કહું? અલ્પદશા સિદ્ધ કરતા અલ્પદશા કયા નયે કહું? આહાહા..! ગજબ વાત છે.

'જેટલું કથન...' વ્યવહારનયનો અર્થ કર્યો. વ્યવહારનય એટલે જેટલું કથન. આહાહા..! એ તો કથનમાત્ર છે. આહાહા..! આકરું લાગે એવું છે, પણ પ્રભુ! તારા ઘરની વાત છે ને?

મુમુક્ષુ :- જયંતિના ઉપલક્ષમાં હરખજમણ કરાવ્યો.

ઉત્તર :- વાત સાચી છે. આ તો મુનિરાજ કરાવે છે. આહાહા..! હરખજમણ. સવારે જમણ તો થયું.

પોતાની પાસે જે કાંઈપણ છે, તો પોતાની ચીજ જણાતી નથી, તો પરની ચીજ પણ મારા જેવી છે એમ જણાતી નથી, પ્રભુ! એમ કહે છે. આ તો કહે હું. એમ કહ્યું ને? 'કાંઈ પણ ભેદ...' સિદ્ધ અને સંસારીમાં કાંઈ પણ ફેર... આહાહા..! 'કાંઈ પણ ભેદ હું કયા નયથી જાણું?' કહું એમ નથી આવ્યું. કયા નયથી હું જાણું? આહાહા..! એકાંત લાગે એવું છે. એકલી ચીજનું એકલું મહાત્મ્ય જ વર્ણવ્યું છે. આહાહા..! ૪૮મી ગાથા. ૪૭ થઈને?

ગાથા-૪૮

અસરીરા અવિનાસા અણિંદિયા ણિમ્મલા વિસુદ્ધપ્પા ।
જહ લોયગ્ગે સિદ્ધા તહ જીવા સંસિદી ણેયા ॥૪૮॥

અશરીરા અવિનાશા અતીન્દ્રિયા નિર્મલા વિશુદ્ધાત્માનઃ ।
યથા લોકાગ્રે સિદ્ધાસ્તથા જીવાઃ સંસૃતૌ જ્ઞેયાઃ ॥૪૮॥

અયં ચ કાર્યકારણસમયસારયોર્વિશેષાભાવોપન્યાસઃ ।

નિશ્ચયેન પંચશરીરપ્રપંચાભાવાદશરીરાઃ, નિશ્ચયેન નરનારકાદિપર્યાયપરિત્યાગ-
સ્વીકારાભાવાદવિનાશાઃ, યુગપત્પરમતત્ત્વસ્થિતસહજદર્શનાદિકારણશુદ્ધસ્વરૂપપરિચ્છિત્તિસમર્થ-
સહજજ્ઞાનજ્યોતિરપહસ્તિતસમસ્તસંશયસ્વરૂપત્વાદતીન્દ્રિયાઃ, મલજનકક્ષાયોપશમિકાદિ-
વિભાવસ્વભાવાનામભાવાન્નિર્મલાઃ, દ્રવ્યભાવકર્માભાવાદ્ વિશુદ્ધાત્માનઃ યથૈવ લોકાગ્રે ભગવન્તઃ
સિદ્ધપરમેષ્ઠિનસ્તિષ્ઠન્તિ, તથૈવ સંસૃતાવપિ અભી કેનચિન્નયબલેન સંસારિજીવાઃ શુદ્ધા ઇતિ ।

અશરીર ને અવિનાશ છે, નિર્મળ, અતીન્દ્રિય, શુદ્ધ છે,
જ્યમ લોક-અગ્રે સિદ્ધ, તે રીત જાણ સૌ સંસારીને. ૪૮.

અન્વયાર્થ :- [યથા] જેમ [લોકાગ્રે] લોકાગ્રે [અશરીરાઃ] અશરીરી, [અવિનાશાઃ]
અવિનાશી, [અતીન્દ્રિયાઃ] અતીન્દ્રિય, [નિર્મલાઃ] નિર્મળ અને [વિશુદ્ધાત્માનઃ]
વિશુદ્ધાત્મા (વિશુદ્ધસ્વરૂપી) છે, [તથા] તેમ [સંસૃતૌ] સંસારમાં [જીવાઃ] (સર્વ)
જીવો [જ્ઞેયાઃ] જાણવા.

ટીકા :- વળી આ, કાર્યસમયસારમાં અને કારણસમયસારમાં તફાવત નહિ હોવાનું
કથન છે.

જેવી રીતે લોકાગ્રે સિદ્ધપરમેષ્ઠી ભગવંતો નિશ્ચયથી પાંચ શરીરના પ્રપંચના અભાવને
લીધે 'અશરીરી' છે, નિશ્ચયથી નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે
'અવિનાશી' છે, પરમ તત્ત્વમાં સ્થિત સહજદર્શનાદિરૂપ કારણશુદ્ધસ્વરૂપને યુગપદ્ જાણવામાં
સમર્થ એવી સહજજ્ઞાનજ્યોતિ વડે જેમાંથી સમસ્ત સંશયો દૂર કરવામાં આવ્યા છે એવા
સ્વરૂપવાળા હોવાને લીધે 'અતીન્દ્રિય' છે, મળજનક ક્ષાયોપશમિકાદિ વિભાવસ્વભાવોના
અભાવને લીધે 'નિર્મળ' છે અને દ્રવ્યકર્મો તથા ભાવકર્મોના અભાવને લીધે 'વિશુદ્ધાત્મા'

છે, તેવી જ રીતે સંસારમાં પણ આ સંસારી જીવો કોઈ નયના બળે (કોઈ નયથી) શુદ્ધ છે.

ગાથા-૪૮ ઉપર પ્રવચન

અસરીરા અવિનાસા અણિદિયા ણિમ્મલા વિસુદ્ધપ્પા ।

જહ લોયગ્ગે સિદ્ધા તહ જીવા સંસિદી ણેયા ।।૪૮ ।।

અશરીર ને અવિનાશ છે, નિર્મળ, અતીંદ્રિય, શુદ્ધ છે,

જ્યમ લોક-અગ્રે સિદ્ધ, તે રીત જાણ સૌ સંસારીને. ૪૮.

ભવમાં લીનવાળા પણ એવા છે એમ કહે છે. ભાષા લીધી. ભવલીન ભાષા લીધી. ઓલામાં કુબુદ્ધિ લીધી હતી. એ રીતે વાત કરી. કુબુદ્ધિ તરીકે જરી ખ્યાલ આપ્યો. અહીં ભવમાં લીનવાળો બતાવ્યો. પણ કહે છે, કે ભવમાં લીન જીવને કઈ રીતે ફેરફાર કહું? આહાહા...! અંતર તો ચૈતન્ય ભગવાન, પૂર્ણ સંપદાનો ધણી અંદર બિરાજમાન છે. એવો વૈભવ તો દુનિયામાં બહાર ક્યાંય નથી. એવો વૈભવ તારામાં છે. આહાહા...!

‘વળી આ, કાર્યસમયસારમાં અને કારણસમયસારમાં તક્ષવત નહિ હોવાનું કથન છે.’ આહાહા...! કાર્યસમયસાર સિદ્ધ, કારણસમયસાર આત્મદ્રવ્ય. આહાહા...! એક એવો શબ્દ આવે છે. ‘બહેન’ના શબ્દમાં આવે છે. અંતર્મૂર્તિમાં બાર અંગ ફેરવી નાખે એટલી આત્માની તાકાત છે. બાર અંગનું પર્યટન અંતર્મૂર્તિમાં કરી દે. ગજબ વાત! એક સમયે જાણે એ જુદી વસ્તુ છે. પણ અસંખ્ય સમયમાં બાર અંગની વાત ફેરવે, ‘બહેન’માં છે. ‘ગોમ્મટસાર’ શાસ્ત્રમાં પણ છે. જે વાત જણાઈ એનાથી અનંતમાં ભાગે કથનમાં આવી. આહાહા...! એનાથી અનંતમાં ભાગે સાંભળવામાં આવી... આહાહા...! એનાથી અનંતમા ભાગે રચના થઈ.

‘પંચાધ્યાયી’ તો એમ કહે છે, કે બાર અંગમાં તો સ્થુળ વાત છે. ‘પંચાધ્યાયી’માં એવો પાઠ છે. બાર અંગ. હવે બાર અંગથી વિશેષ શ્રુતજ્ઞાન શું હશે? આહાહા...! બાર અંગ, એમાં સ્થુળ વાત આવી છે. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથની સૂક્ષ્મ વાતું એમાં રહી ગઈ છે. આહાહા...! એ તો અનુભવગમ્ય છે. ચૈતન્યની ચમત્કારીક ચીજ, ચમત્કાર દેખે એને ખબર પડે, બાકી વાણી દ્વારા એનું વર્ણન ન થઈ શકે. આહાહા...!

એ કહે છે, ‘આ, કાર્યસમયસારમાં અને કારણસમયસારમાં તક્ષવત નહિ હોવાનું કથન છે. જેવી રીતે લોકાગ્રે સિદ્ધપરમેષ્ઠી ભગવંતો નિશ્ચયથી પાંચ શરીરના પ્રપંચના અભાવને લીધે ‘અશરીરી’ છે,...’ આહાહા...! શરીરને પ્રપંચ કહ્યું. શરીરના પ્રપંચ. શરીરની અનેક પર્યાય થાય, એ આત્માને આધીન નથી. આહાહા...! એ ‘શરીરના પ્રપંચના અભાવને લીધે

‘અશરીરી’ છે, નિશ્ચયથી નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે ‘અવિનાશી’ છે,...’ આહાહા...! ગતિનો ત્યાગ અને સિદ્ધ સ્વરૂપનું ગ્રહણ પણ જેમાં નથી. આહાહા...! પરના ત્યાગ-ગ્રહણ તો એમાં છે જ નહિ. પૈસા, પરમાણુ, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, મકાન, પૈસા એનું આત્મામાં ગ્રહણ પણ નથી અને આત્મામાં ત્યાગ પણ નથી. ત્યાગગ્રહણરહિત આત્મા ભગવાન છે. આહાહા...! એ ૪૭ શક્તિમાં આવે છે. ઓહોહો...! ‘સમયસાર’ ગજબ વાત છે. એક એક શ્લોક અને એક એક કળશ.

મુમુક્ષુ :- નિયમસાર પોતાને માટે બનાવ્યું માટે સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ વાત આવી.

ઉત્તર :- પોતાને માટે બનાવ્યું છે. આહાહા...!

“અશરીરી છે, નિશ્ચયથી નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે...” મનુષ્યના શરીરનું ગ્રહણ અને ત્યાગ આત્મામાં છે જ નહિ. મનુષ્યનું શરીર, નારકીનું શરીર, દેવનું શરીર, તિર્યચનું શરીર, ગ્રહણ કર્યું અને છોડ્યું, એ આત્મામાં ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! પરદ્રવ્યનો ત્યાગગ્રહણ આત્મામાં છે જ નહિ. આત્મામાં એવો ગુણ છે, કે પરના ગ્રહણત્યાગરહિત જ એ સ્વભાવ ત્રિકાળ બિરાજે છે. આહાહા...! ‘સિદ્ધપરમેષ્ઠી ભગવંતો નિશ્ચયથી પાંચ શરીરના પ્રપંચના અભાવને લીધે ‘અશરીરી’ છે, નિશ્ચયથી નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે...” આહાહા...! નારકી આદિ ગતિની પર્યાય, જે ઉદયભાવ. આ મનુષ્ય (શરીર) છે એ મનુષ્યગતિ નથી. આ મનુષ્ય એ મનુષ્યગતિ નથી. આ મનુષ્ય તો જડ છે. એ તો પારિણામિકભાવે છે અને મનુષ્યગતિ ઉદયભાવે છે. આહાહા...! એ ઉદયભાવ તો આત્માની પર્યાયમાં છે. શરીર તો પારિણામિકભાવે ત્રિકાળ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય છે. દ્રવ્ય-ગુણ અને પર્યાય ત્રિકાળ પારિણામિકભાવે છે. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા... આહાહા...! કહે છે, ‘નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે..’ આહાહા...! મનુષ્યભવ ગ્રહણ કર્યો અને મનુષ્યભવ છોડ્યો, પ્રભુ! એ આત્મામાં નથી. આહાહા...! વ્યવહારનયની તો મશ્કરી કરી છે. મશ્કરી કરી કહ્યું ને ૧૨મી ગાથામાં? આમાં છે. ૧૨મી ગાથા છે ને? ‘આત્મામાં...’ આહાહા...! એ ‘સહજ દર્શનાદિરૂપ કારણશુદ્ધસ્વરૂપને યુગપદ્ જાણવામાં સમર્થ, એવી..’ આહાહા...! ‘સહજજ્ઞાન જ્યોતિ વડે જેમાંથી સમસ્ત સંશયો દૂર કરવામાં આવ્યા છે એવા સ્વરૂપવાળા હોવાને લીધે ‘અતીન્દ્રિય’ છે.’ આહાહા...! એણે ઇન્દ્રિયને સ્પર્શ કર્યો નથી. જડ ઇન્દ્રિયને સ્પર્શ કર્યો નથી. ભાવઇન્દ્રિય પર્યાયમાં એને ગણવામાં આવી નથી.

૩૧ ગાથામાં કહ્યું. ‘જો ઇંદિયે જિગિત્તા’ ભાવ ઇન્દ્રિય, જડ ઇન્દ્રિય અને ભગવાન બધા ઇન્દ્રિયમાં જાય છે. ભગવાનની વાણી અને ભગવાન, આખો લોક ઇન્દ્રિયમાં જાય છે. ‘જો ઇંદિયે જિગિત્તા’ એ લોક તરફનું લક્ષ છોડીને પોતાના અતીન્દ્રિયમાં જે આવે છે. ‘ળાણસહાવાધિયં મુણદિ આદં’ પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવથી અધિક જાણે છે. આહાહા...!

એમ જે 'મુણદિ' નામ જાણે છે 'તં જિદિંદિય સાહૂ' તેને સર્વજ્ઞો જિતેન્દ્રિય કહે છે. આહાહા...! આ ઇન્દ્રિયને જીતીને બહારના ભોગ ન લીધા એમ નહિ. આહાહા...! આ દ્રવ્યેન્દ્રિય, ભાવેન્દ્રિય અને ઇન્દ્રિયનો વિષય, ત્રણેથી ભિન્ન જ્ઞાનસ્વભાવ, એનો જેણે અનુભવ કર્યો, એ ઇન્દ્રિયથી પાર છે. આહાહા...!

અહીં પણ એમ કહ્યું, 'સહજજ્ઞાન જ્યોતિ દ્વારા, જેમાંથી સમસ્ત સંશય દૂર કર્યો છે. એવા સ્વભાવરૂપ હોવાને કારણે ભગવાન અતીન્દ્રિય છે.' વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)